

Međunarodni kazneni sud

UDK 341.4
343.6

Sažetak

Cilj ovoga rada je pokušaj načelnog određivanja pojma, ustrojstva i nadležnosti stalnog Međunarodnog kaznenog suda. Uz promatranje Suda na temelju Rimskog statuta, pažnja se pridaje teoretskim radovima i razmišljanjima koja iznose pro i contra stavove vezane uz postojanje i kvalitetu Suda. Također, teoretski se pokušava prikazati moguća uloga Suda u sustavu međunarodne pravde te njegova veza s ustavnim pravom, koja predstavlja temelj suverenosti modernih zemalja. Kao posebna dopuna radu, na temelju odabranih autora nastoji se prikazati odnos Suda i Sjedinjenih Američkih Država, te time dati doprinos proučavanju navedenog predmeta.

Ključne riječi: Međunarodni kazneni sud, međunarodno kazneno sudovanje, međunarodna pravda, Rimski statut, SAD

1. Uvod

Stoljeće koje smo ostavili iza nas proganjat će nas toliko dugo dok, slikovito rečeno, ne postanemo svjesni nužnosti proganjanja svega lošega današnjice što je u prošleme stoljeću predstavljalo uzroke negativnih događanja. Kako je područje ovoga rada kazneno, i to međunarodno kazneno pravo, jasno je da se pritom asocira na sve one zločine, sukobe i ratove koji su se zbili, koji su ostavili strahovite posljedice, i koji su, što je ujedno i najteže za prihvatiti, ostali nekažnjeni. Razlog nekažnjavanja može svakako biti nestanak ili nemogućnost pronalaska počinitelja, odnosno neadekvatnost pravnih sistema koji su nadležni za kažnjavanje, ali često je to i nevoljkost onih koju imaju vlast i moć da procesuiraju takva teška odstupanja od ljudske humanosti i solidarnosti. Zaista, interesi se uvijek postavljaju ispred pravde, jer interesna je pravda u pravilu bolja od one obične, pravde namijenjene svima. No, svijet i ljudska spoznaja napreduju, a paralelno tome i nastojanja prema ostvarenju univerzalne pravde. Ideja međunarodnog suda koji bi bio nadležan u kaznenim predmetima vuče svoje korijene od prvih razmišljanja o međunarodnome pravu, no tek se pedesetih godina dvadesetog stoljeća, nakon Drugoga svjetskog rata i svega onoga što nam je ta kataklizma ostavila u naslijeđe, ozbiljnije razmišlja o njegovoj uspostavi. Novo oformljeno tijelo Ujedinjenih naroda (dalje: UN), kao novi pokušaj uspostave svjetske zajednice sa ciljem uspostave globalnoga mira i pravde, počinje voditi ozbiljne rasprave o ustroju i nadležnosti jednog zajedničkoga suda čija bi zadaća bila kažnjavanje budućih zločina. Razdoblje Hladnog rata umanjuje izgleda za njegovu realizaciju, dodat-

no dopunjavajući listu strahota ljudskog razornog djelovanja. No, kraj epohe Hladnog rata otvara novu nadu ka uspostavi stalnog međunarodnog kaznenog suda, u društvu koje više nije, uvjetno rečeno, podijeljeno ideologijama. Veliki sukob na europskome tlu u bivšoj Jugoslaviji, te užasi Ruande ponovno ujedinjuju međunarodnu zajednicu sa željom i zahtjevom da se pronađu i kazne počinitelji nedavno počinjenih zločina. Usporedno sa uspostavom dva *ad hoc* Suda, pripremaju se tekstovi, prijedlozi i rezolucije namijenjeni novoj instituciji koja bi se kao predstavnik pravde svih upustila u borbu s vjerenjačama, simbolima država i njihovih suverenosti. Ishod te borbe gotovo je nemoguće prognozirati, no slika budućnosti bit će jasnija ukoliko se oslikaju izgledi koje stalni Međunarodni kazneni sud (dalje: Sud) ima, odnosno, opseg djelovanja koji ga ograničava, sredstva s kojima raspolaže, utjecaj koji poprima, i podrška koju uživa. Za početak, potrebno je razmotriti okruženje u kojem Sud ima djelovati.

2. Međunarodno kazneno sudovanje i jurisdikcija

Kako je to prikazano u prvome dijelu knjige profesora Pravnoga fakulteta u Zagrebu¹, put ka međunarodnom sudovanju, te općenito međunarodnoj pravdi u neprekidnom je srazu sa zahtjevima država na očuvanje vlastite suverenosti, dakle samostalnog odlučivanja o bitnim aspektima njihove opstojnosti. Kazneno pravo i kazneni sustav zasigurno ulaze u tu kategoriju. Međunarodno je kazneno sudovanje osnutkom dvaju *ad hoc* Sudova za bivšu Jugoslaviju i Ruandu prvi put došlo u priliku razmotriti učinkovitost i korisnost takve institucije sa ciljem ostvarivanja pravde u vidu poštivanja međunarodnih zakona i kažnjavanja teških zločina, čije bi uredno i valjano ispunjenje trebalo zadovoljiti globalnu zajednicu. Valja pretpostaviti kako su interesi globalne zajednice pravedni, te se kreću u smjeru ostvarivanja navedenog cilja, bez obzira na centar iz kojega su upućeni. No, neki autori upozoravaju na moguća odstupanja od takvogva ustroja. Profesor Padjen ističe kako je «međunarodna zajednica po povelji UN-a ustanovljena kao hegemonija velikih sila koje su stalne članice Vijeća sigurnosti UN-a»², te pritom rangira tipove modernih država (ovisno o njihovoj moći i statusu), stavljajući na prvo mjesto Sjedinjene Američke Države (dalje: SAD). Ukoliko se takvo stajalište prihvati kao polazna točka, sustav razmatranja međunarodnog prava, a time i međunarodnog kaznenog sudovanja poprima bitno drugačije obrise; tada se više ne radi o interesima svih već o interesima nekih, dok se ostali manje utjecajni članovi međunarodne zajednice nalaze u znatno nepovoljnijoj situaciji.

Iz navedenog se može zaključiti kako bi ustanovljenje jednog stalnog međunarodnog suda moglo dovesti do situacije u kojoj bi interesi jednih bili nametnuti na štetu drugih. U takvome slučaju teško se može govoriti o sustavu međunarodne pravde, što znači korak unazad, nasuprot svom naporu koji je uložen i koji se i dalje ulaže ka formiranju i funkcioniranju sustava međunarodne pravde. Prema tome, potrebno je prije svega odrediti temeljne odrednice međunarodnog tribunala³, te analizom navedenih postavki zaključiti kakva bi to institucija trebala biti. Antonio Cassese, razmatrajući svrsishodnost međunarodnog tribunala, utvrđuje nekoliko osnovnih razloga zbog kojih su oni potrebni. Prije svega, na takvome se sudu utvrđuje individualna odgovornost (no, vidi bilješku 24); redovnim i ravnopravnim kažnjavanjem teških zločina podupire se vladavina međunarodnoga prava,

¹ I. Josipović, D. Krapac i P. Novoselec: "Stalni Međunarodni Kazneni Sud", 1. izd. (Zagreb: Narodne Novine, Hrvatski Pravni Centar, 2001), str. 5-164; također, ukratko: D. Plejić-Marković, "Pogled prema utemeljenju jednog stalnog međunarodnog kaznenog suda u okviru UN", *Hrvatski Ljetopis za Kazneno Pravo i Praksu*, br. 1/1998, 477-487;

² I. Padjen: "Međunarodne ustavne dimenzije zapovjedne odgovornosti", *Zarez*, god. 3, br. 54, (12. travanj 2001), na 11-12;

³ U cijelome seminarskom radu pojam tribunala se izjednačuje sa pojmom suda;

a činjenica da je tribunal nezavisan smiruje tenzije među suprotstavljenim stranama te čini odmak od prošlosti, istodobno producirajući nepristran i objektivan opis događaja. Ocjenjujući odnos međunarodnog suda i prava nasuprot načelima nacionalnog suvereniteta, s jedne se strane postavlja vrijednost istrage, procesa i kažnjavanja teških zločina, a s druge kontinuirano poštivanje suverenosti zemalja koje mogu predočiti opreku prethodnome aspektu. Naposljetku sve dovodi u cjelinu citirajući profesora Niemeyera: «međunarodno pravo je građevina građena na vulkanu – državnoj suverenosti»⁴. Naime, povijest vrlo jasno pokazuje kakva su sve odricanja svjetske nacije proživljavale kako bi osnovala i očuvale vlastitu državu, a kako se ovdje konkretno radi o zadiranju u tu “sve-tu” instituciju, odnosno njezinu nadležnost i isključiva prava, logično je da će navedeni proces trajati dugo i biti ostvarivan postupno. Tek će s vremenom, ukoliko se pokaže opravdanost i kvaliteta nastojanja međunarodnog kaznenog sudovanja, međusobno povjerenje država te općenito povjerenje prema međunarodnom kaznenom sudovanju rasti te time poprimati kvalitetnija obilježja, za opću dobrobit. Sud je rezultat tih nastojanja i jasan je pokazatelj kako u međunarodnoj zajednici postoji volja ka ostvarivanju spomenutih ciljeva. Naravno, interesi u međunarodnoj zajednici variraju, a za uspostavu institucije poput Suda potreban je dogovor. Dogovor se u relativno funkcionalnom svjetskom demokratskom poretku može postići, što je manje vjerojatno, jednoglasnom odlukom, ili kompromisom gdje prevladava *win-win* načelo, dakle, gdje nema teških gubitnika. Dakako, teško je za pretpostaviti da će svi biti zadovoljni, ali treba nastojati očuvati opću naklonost za uspostavljanje takvoga tijela. Tribunal koji ne bi zadovoljio navedene postavke teško da bi zadovoljio članove međunarodne zajednice, što bi vjerojatno rezultiralo napuštanjem ideje tribunala, a ovisno o broju nezadovoljnih, i gubitkom međunarodnog legitimiteta. Doduše, kako to objašnjava Kai Ambos⁵ u jednom radu posvećenom Sudu, legalna baza osnivanja takovoga suda može, osim međunarodnog ugovora, biti također i rezolucija Vijeća sigurnosti, čije su prednosti kraći pregovori i mnogobrojni kompromisi. Međutim, autor teksta upozorava kako bi tako ustrojen sud bio itekako upitan sa stajališta međunarodnog javnog prava. Naime, on smatra da legitimitet Suda počiva upravo na prihvaćanju njegove nadležnosti od strane država, kako bi se stvorili preduvjeti za globalno prihvaćanje njegovih sankcija, dok se djelovanje Vijeća sigurnosti može shvatiti kao korektivni model u iznimnim slučajevima gdje međunarodna javnost zahtijeva hitnu akciju.

Vezano uz prethodno navedeni problem javlja se i pitanje nadležnosti takvog suda. Prije svega, valja razmotriti i razlučiti pojam univerzalne nadležnosti, koja omogućuje takvome sudu apsolutnu prednost u rješavanju slučajeva gdje postoji opravdana sumnja da se počinilo kakvo djelo koje se po statutu toga suda vrednuje kao kazneno djelo, od mandatorne nadležnosti gdje sud nastupa tek kao sekundarna instanca, nakon državnih kaznenih institucija, kada se za to ispune određeni uvjeti. Naravno, univerzalna nadležnost pruža puno više mogućnosti i prostora za slobodnije djelovanje, no upravo tako široko utemeljen opseg djelovanja stvara ideju mandatorne nadležnosti, kao odraz sumnji u kvalitetu rada takvog suda te njegovu nepristranost, što je dakako povezano sa svim onim naprijed spomenutim. No, mandatorna nadležnost promatrana po principu komplementarnosti⁶ poprima drugačije značenje. Ona tada nastupa kao korektivni čimbenik; država ima apsolutnu prednost pri rješavanju svih zločina, a ukoliko se pokaže da ona to nije voljna ili nije u stanju, međunarodni sud, koji se javlja kao profesionalan, neovisan i nepristran subjekt, preuzima slučaj te ga rješava sa ciljem zadovoljenja i ostvarenja međunarodne

⁴ Antonio Cassese, “On the current trends towards criminal prosecution and punishment of breaches of international humanitarian law”, *European Journal of International Law*, vol. 9, no. 1 (1999), na 9-13;

⁵ Kai, Ambos, “Establishing an International Criminal Court and an International Criminal Code – Observations from an International Criminal Law Viewpoint”, *European Journal of International Law*, vol. 7, (1996), na 519-544;

⁶ No vidi bilješku 27;

pravde. Tu se, dakle, uz onaj primarni interes države da sama neovisno provede kazneni postupak protiv onih koji krše pravne norme, javlja i interes međunarodne zajednice, koja zahtijeva očuvanje određenih međunarodnih standarda. Ovisno o uređenju međunarodne zajednice i o individualnom shvaćanju institucije međunarodnog kaznenog suda, moguće su različite kombinacije sudske nadležnosti koje se kreću unutar navedenih vrijednosti⁷.

3. Uvodno o Statutu – Rimska konferencija

Konferencija o uspostavi Međunarodnog kaznenog suda (*United Nations Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of an International Criminal Court*)⁸ odražava određene stavove istaknute u prethodnome poglavlju. P. Kirsch i J. T. Holmes u svome tekstu posvećenom Rimskoj konferenciji⁹ navode nekoliko frakcija, odnosno grupacija zemalja s relativno zajedničkim stajalištima i ciljevima. Najveća skupina, koju nekoliko autora¹⁰ naziva «*like-minded group*», sastojala se uglavnom od tzv. «srednjih» sila i zemalja u razvoju (zanimljivo je istaknuti da se toj grupi naknadno pridružilo i Ujedinjeno Kraljevstvo) koje su težile ustanovljenju snažnog i nezavisnog suda. Drugu značajnu skupinu činile su stalne članice Vijeća sigurnosti (osim, kako je već spomenuto, Ujedinjenog Kraljevstva), čiji se interes očitovao u zahtjevima za isključenjem nuklearnog naoružanja s liste oružja zabranjenog statutom¹¹, odlučnom ulogom Vijeća sigurnosti nasuprot sudu, te ograničenim mogućnostima suda (što će kasnije biti detaljnije obrađeno prilikom opisivanja stava koji zauzimaju SAD). Bilo je, dakako, i drugih zasebnih prijedloga, kao što je npr. zahtjev za uvrštenjem terorizma i prometa drogom u zabranjene aktivnosti¹², što su najviše podržavale karipske zemlje, ali i Turska, Šri Lanka i dr¹³. Bitno je spomenuti i veliku ulogu nevladinih organizacija, čija je predanost znatno pridonijela radu na donošenju statuta, osobito imajući na umu njihove napore za ustanovljenje snažnog suda, nezavisne institucije tužitelja te nadležnosti nad unutarnjim ratnim sukobima. Naposljetku, prisutne su bile i one države koje su se protivile uspostavi takvog suda, zbog odbijanja izlaganju međunarodnom kaznenom progonu (poblize o tome u narednim poglavljima). Zaključno, prisustvovalo je 160 država, 33 međudržavne organizacije i koalicija od 236 nevladinih organizacija¹⁴.

Razgovori o donošenju Statuta tekli su polako i teško. Najiscrpnije rasprave vodile su se oko drugoga dijela statua – Nadležnost¹⁵, dopustivost i primjenjivo pravo. Također,

⁷ Više o pojmu nadležnosti općenito i prilikom razmatranja Statuta, vidi: *Gennady M. Danilenko: "ICC Statute and the Third States"*, u: Cassese, Gaeta, Jones (ed.): *"The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary"*, (New York: Oxford University Press, 2002), na 1871-1897;

⁸ Vidi općenito vidi: I. Josipović, D. Krapac, P. Novoselec, *bilješka 1*, na 61-77;

⁹ P. Kirsch i J. T. Holmes, *"The Rome Conference of an International Criminal Court: The negotiating process"*, *American Journal of International Law*, vol. 93, no. 1 (1999), na 2-12;

¹⁰ Autori navedeni u bilješcima 8 i 9.;

¹¹ Drugi su se tome protivili, jer, kako navode Kirsch i Holmes: "... *chemical and biological weapons called by some the "nuclear weapons of the poor", were prohibited*", vidi: P. Kirsch i J. T. Holmes, *bilješka 9*, na 7; više o raspravi o nuklearnom i ostalom naoružanju za masovno uništenje, te načinu na koji je uređen Statut po tom pitanju vidi općenito: Mahnoush H. Arsanjani, *"The Rome Statute of the International Criminal Court"*, *American Journal of International Law*, vol. 93, no. 1 (1999), na 34;

¹² Za detaljnju analizu pitanja međunarodnog terorizma i prometa opojnim drogama kao zločina koji nedostaju u Statutu, vidi: Patrick Robinson, *"The Missing Crimes"*, *bilješka 7*, na 497-525;

¹³ Zemlje se uglavnom nisu mogle složiti oko definicije terorizma. Vezano uz promet drogama, neki su izražavali mišljenje kako bi uvrštenje ove kategorije dodatno otežalo normalno funkcioniranje Suda. No, predloženo je da se ovo pitanje ponovno postavi pred Konferencijom za izmjene (vidi članak 123); vidi općenito: P. Kirsch i J. T. Holmes, *bilješka 9*, na 2-12;

¹⁴ Podaci iz: Mahnoush H. Arsanjani, *"The Rome Statute of the International Criminal Court"*, *American Journal of International Law*; vol. 93, no. 1 (1999), na 12-22; i David J. Scheffer, *"The US and the International Criminal Court"*, *American Journal of International Law*, vol. 93, no. 1 (1999), na 23-43;

¹⁵ Dok su neki, poput Njemačke, predlagali univerzalnu nadležnost Suda, SAD su čvrsto inzistirale na mandatornoj nadležnosti, vidi općenito: P. Kirsch, J. T. Holmes, *bilješka 9*, na 2-12;

puno se vremena posvetilo raspravama o organizaciji i financiranju suda, odnosu prema Vijeću sigurnosti, pitanju optužnice i sl. Iako je uloženo puno truda i volje, koliko na formalnim, toliko i na neformalnim razgovorima (uključujući i one neformalne-neformalne), kako se Konferencija bližila kraju postalo je upitno konačno donošenje statuta, te je *Bureau of the Committee of the Whole*, djelujući u zadnjim trenutcima održavanja konferencije, odlučio donijeti završni paket prijedloga statuta, u kojem su se posebno isticale sljedeće točke: prihvaćena agresija (ali ne u nadležnosti dok se ne definira), posebno shvaćeni unutarnji ratni sukobi, poseban pristup kažnjavanju uporabe oružja za masovno uništenje, *opt-out* opcija, te specifična nadležnost¹⁶ (što će kasnije biti detaljnije objašnjeno). Na konačnome glasovanju 120 država izjasnilo se za, 7 protiv (SAD, Iran, Irak, Kina, Izrael, Sudan i Libija), dok je 21 bila suzdržana¹⁷.

4. Rimski statut¹⁸ – odredbe

4.1 Ustrojstvo

Sud ima četiri organa: a) Predsjedništvo, b) Žalbeni odsjek, Predsudski odsjek i Sudski odsjek; c) Ured tužitelja te d) Tajništvo. U Sudu djeluje 18 sudaca¹⁹ koje predlažu zemlje članice, barem 9 sudaca ima iskustvo u kaznenom pravu, te 5 sudaca koji svoje iskustvo temelje na međunarodnom i humanitarnom pravu, i koji dolaze iz zemalja članica statuta (što nije preduvjet za tužitelja kojeg također biraju zemlje članice, ni za tajnika, kojeg biraju suci). Službeni jezici Suda su službeni jezici UN-a, dok su radni jezici engleski i francuski.

¹⁶ Vidi općenito: *ibid*, na 2-12;

¹⁷ Podaci iz: Mahnoush H. Arsanjani, *bilješka 14*, na 12-43;

¹⁸ Statut se sastoji od preambule i 13 dijelova. Prvi dio (čl. 1-4.) – Osnivanje Suda – navodi tri ključna polazišta: Sud kao trajna institucija, komplementarnost, nadležnost nad osobama kao mogućim počiniteljima najtežih zločina koji se tiču čitave zajednice. Drugi dio (čl. 5-21.) – Nadležnost, dopustivost i primjenjivo pravo – kao ključni dio Statuta, navodi listu i definicije zločina, definira nadležnost, određuje ulogu Tužitelja, te determinira dopustivost i primjenjivo pravo. Treći dio (čl. 22-33.) – Opća načela kaznenoga prava – određuje stvarno kazneno pravo Statuta, uključujući i temelje individualne kaznene odgovornosti, te pravila o izuzeću kaznene odgovornosti. Četvrti dio (čl. 34-52.) – Sastav Suda i sudska uprava – navodi općenite norme o ustroju sudskih organa, njihovim zadaćama, načinu izbora članova Suda, te normama koje reguliraju njihovo načelno djelovanje i odgovornost. Peti dio (čl. 53-61.) – Istraga i kazneno gonjenje – navodi korake pri pokretanju istrage, pravila osoba pod istragom, te ostale uvjete koji se moraju ispuniti prije suđenja. Šesti dio (čl. 62-76.) – Suđenje – određuje tijek suđenja, prava okrivljenika, zaštitu žrtava i svjedoka, te dostupnost dokaza. Sedmi dio (čl. 77-80.) – Kazne – navodni norme vezane uz kažnjavanje te Fond u korist žrtava. Osmi dio (čl. 81-85.) – Žalba i revizija – određuje postupak u povodu žalbi, te kriterije za naknadu. Deveti dio (čl. 86-102.) – Međunarodna suradnja i sudska pomoć – određuje opseg suradnje država sa Sudom. Deseti dio (čl. 103-111.) – Izvršenje – gdje se određuje uloga država u izvršenju kazne, sam postupak izvršenja kazne, te uvjeti i nadzor izvršenja kazne. Jedanaesti dio (čl. 112.) – Skupština država stranaka – određuje ulogu Skupštine država stranaka. Dvanaesti dio (čl. 113-118.) – Financiranje – određuje način financiranja Suda. Trinaesti dio (čl. 119-128.) – Završne odredbe – sadrži općenite norme o rješavanju sporova, izmjenama te povlačenju države iz članstva (kako prikazano u: Mahnoush H. Arsanjani, *bilješka 12*, na 22-43); Statut je temeljni izvor prava Suda, no određena pitanja uredit će se posebno, u radu *Preparatory Commission-a*, u čiju nadležnost spada donošenje: Pravilnika o postupku i dokazima, Ugovor o odnosima Suda i UN-a, Financijska pravila, Sporazum o privilegijama i imunitetima Suda, Poslovnik o radu Skupštine država stranaka, Rezolucija Skupštine država stranaka o osnivanju Odbora za proračun i financije te Rezolucija Skupštine država stranaka o kriterijima za dobrovoljne priloge Sudu (vidi: I. Josipović, D. Krapac, P. Novoselec, *bilješka 1*, na 78); Statut dostupan na: www.icc-cpi.int/index.html ;

¹⁹ O kvalifikacijama, predlaganju, izboru i mandatu sudaca vidi čl. 36.; za kritičko razmatranje uloge udaca imajući u vidu popratne dokumente uz Statut, vidi: David Hunt: "High Hopes, 'Creative Ambiguity' and an Unfortunate Mistrust in International Judges", *Journal of International Criminal Justice* 2 (2004), na 56-70; također o instituciji suca, vidi: Sylvia de Bertodano: "Judicial Independence in the International Criminal Court", *Leiden Journal of International Law*, 15 (2002), na 409-430;

Predsjedništvo, koje se sastoji od tri suca, bavi se uglavnom administracijom i odgovorno je za ispravno upravljanje Suda (uz iznimku Tužiteljstva) te ostale poslove (čl. 38.).

Predraspravno vijeće (oformljeno od sudaca Predraspravnog odjela) zaduženo je za poduzimanje mjera (na zahtjev tužitelja ili na vlastitu inicijativu, uz prethodne konzultacije sa tužiteljnom službom) nužnih za učinkovitost postupka, zaštitu prava obrane te ostalih sudionika postupka, zaštitu dokaza, provedbu dokaza koje podastire tužitelj te, u slučaju "razumnih osnova" (čl. 58.), izdavanje uhiđenog naloga i sudskih poziva. Ono također uspostavlja prvi kontakt s osobom koju se sumnjiči kako je počinila neko od statutarno kažnjivih djela, kada se ona jednom nađe pred Sudom, i pritom upoznaje tu osobu sa svim njezinim pravima, ujedno donoseći odluku o pritvoru, odnosno puštanju na slobodu (čl. 60.). Nadalje, ono mora održati raspravu te odlučiti o optužbama na temelju kojih tužitelj traži suđenje (čl. 61.). Ukoliko je odluka (u potpunosti ili djelomično (za pojedine točke)) potvrđena, osoba se prosljeđuje Raspravnom vijeću na suđenje (vezano uz potvrđene točke). Ono također može odgađati raspravu, te zahtijevati od tužitelja određene radnje u vezi optužbe.

Raspravno vijeće (oformljeno od sudaca Raspravnog odjela) vodi glavni postupak, osigurava da se taj postupak vodi pošteno i ekspeditivno, te vodi računa o pravima stranaka. Također, ono nosi i bitnu funkciju odlučivanja o važnosti dokaza (čl. 64.). Ujedno, ono može obnašati sve bitne funkcije Predraspravnog vijeća.

Ured tužitelja odgovoran je za primanje dojava i podataka o zločinima u nadležnosti Suda, za njihovo ispitivanje, te provedbu istrage i daljnjeg postupka pred Sudom. Na čelu Ureda stoji tužitelj (čl. 42.). Od iznimne je važnosti *proprio motu* ovlaštenje tužitelja, odnosno mogućnost tužitelja da istražuje na vlastitu inicijativu²⁰. No, ukoliko smatra da postoji "razumna osnova" (na temelju podataka koje je sakupio od žrtava, država, organa UN-a i drugih organizacija) da je predmet dopušten te da je pokretanje istrage u "interesu pravde", tužitelj²¹, kako bi započeo s istragom, odnosno legalnim sudskim postupkom, prethodno mora osigurati dozvolu tročlanog Predraspravnog vijeća, a nakon dobivenog potvrdnog odgovora²² mora promptno obavijestiti sve članice Statuta sa svojim djelovanjem, ali posebno i državu koje je eventualni počinitelj državljanin, osobito ako ona nije članica Statuta²³. Ove mjere, uključujući i visoke kvalifikacije koje se zahtijevaju pri imenovanju tužitelja, kako to drže R. J. Goldstone i N. Fritz²⁴, u velikoj mjeri isključuju mogućnost politički motiviranog tužitelja koji bi *male fide* rješavao slučajeve, što zagaravaju neki autori, većinom američki. Ideja nezavisnog tužitelja ovakvog tipa nastala je kao protuteža pokušaju da se te ovlasti prepuste isključivo državama ili Vijeću sigurnosti, za što navedeni autori smatraju da nije dobro, jer vodi prema selektivnoj pravdi, ovisno o individualnim interesima. Ukoliko tužitelj smatra da ne postoji dovoljna osnova za gonjenje, obavijestit će Predraspravno vijeće (koje uvijek može tražiti od tužitelja da preispita odluku, ili na vlastitu inicijativu preispitati odluku) i državu (te Vijeće sigurnosti u slučaju čl. 13/2).

²⁰ Vidi čl. 53., *bilješka 18*;

²¹ Što se Tužiteljeva postupanja tiče, ono iziskuje jednaku posvećenost pronalaženju činjenica koje idu protiv i u korist osumnjičenika te poštovanje procesnih prava osoba u svezi sa istragom (čl. 55.), ali mu se pritom omogućava široka istražna nadležnost, uključujući i pravo na istragu na teritoriju države (čl. 54.), te mogućnost sklapanja različitih sporazuma za olakšavanje postupka (čl. 54.) i sl;

²² U slučaju da ne dobije autorizaciju Vijeća, Tužitelj mora prekinuti daljnje istražne akcije, ali ima pravo ponovno predložiti slučaj navedenom Vijeću u slučaju novih činjenica za koje smatra da su bitne za slučaj, te upućuju na nužnost istrage; za detaljniji opis vidi: Gerard Strijards: "The Institution of the International Criminal Court", *Leiden Journal of International Law*, vol. 12 (1999), na 671-681;

²³ Tu je prikladno napomenuti kako osumnjičeni i države kojih se postupak tiče imaju pravo osporavanja istrage Tužitelja (vidi osmu glavu Statuta, *bilješka 18*);

²⁴ Richard J. Goldstone i Nicole Fritz: "In the Interest of Justice' and Independent Referral: The ICC Prosecutor's Unprecedented Powers", *Leiden Journal of International Law*, vol. 13 (2000), na 655-667;

Žalbeno vijeće (oformljeno od sudaca Žalbenog odjela) odlučuje o žalbama protiv presude, ostalih odluka te o obnovi postupka (čl. 81., 82., 83.). Specifično za ovaj odjel jest činjenica da suci Žalbenog odjela mogu raditi samo u tom odjelu.

Tajništvo je odgovorno za nesudske vidove upravljanja i pružanja usluga sudu (čl. 43.). Na čelu Tajništva stoji tajnik.

Skupština država stranaka općenito nadgleda Sud i njegovo djelovanje. Ona određuje budžet Suda, odlučuje o broju sudaca, djeluje kada neka država odbije surađivati sa Sudom (rješavanje sporova, vidi čl. 119.)²⁵, te donosi odluke u drugim stvarima navedenim u Statutu (vidi čl. 112.).

Sud će biti financiran od strane država članica, UN-a, vlada, međunarodnih organizacija, pojedinaca, korporacija i drugih osoba (čl. 116.). Sjedište će biti u Hagu, no bit će dozvoljeni i sudski postupci u drugim zemljama. Kazne će se izdržavati u zemljama koje će pristati primiti zatvorenike. Sud će voditi računa o ispunjavanju i uvjetima izvršenja kazni.

4.2 Nadležnost

Sud će suditi fizičkim osobama²⁶ za zločine genocida, ratne zločine, zločine protiv čovječnosti i zločine agresije (jednom kada se ona definira²⁷), koji su shvaćeni kao najteži zločini i tiču se cjelokupne međunarodne zajednice²⁸.

Tri su izvora nadležnosti: a) nadležnost koja se zasniva na postupku Vijeća sigurnosti (pod uvjetima glave VII povelje UN-a); b) nadležnost koja se zasniva na pristanku zemlje čiji je eventualni počinitelj državljanin, te c) nadležnost koja se zasniva na činjenici da je zločin pretpostavljen Statutom počinjen na teritoriju države članice Statuta, ili na teritoriju one države koja pristaje na nadležnost Suda²⁹. Ova treća nadležnost posebno je zanimljiva jer omogućava kažnjavanje zločina i njihovih počinitelja koji su državljani države koja nije član Statuta³⁰ (o tome pobliže u poglavlju koje analizira odnos Suda i SAD-a).

Što se primjene nadležnosti tiče, komplementarnost³¹ je vodeći princip na kojem se temelji nadležnost Suda, što znači da primarna nadležnost pripada teritorijalnom suvere-

²⁵ No, kada se problem suradnje javlja u svezi djelovanja Vijeća Sigurnosti, žalba se može iznijeti pred Vijećem sigurnosti;

²⁶ No, Madeline Morris upozorava na slučajeve gdje će se voditi rasprave među državama, i gdje će države biti one čija će se djelovanja uzimati u obzir, dok će pojedinci biti tek paravan, suprotno: Madeline Morris, "High Crimes and Misconceptions: The ICC and Non-Party States", *Law and Contemporary Problems*, vol. 64, no. 1 (2001), na 13-66; Za situaciju u kojoj fizička osoba može činiti državni organ vidi: Micaela Frulli: "Jurisdiction Ratione Personae", *bilješka 7*, na 533;

²⁷ O problemu definiranja agresije vidi općenito: Marcella David: "Grotius repudited: The American Objections to the International Criminal Court and the Commitment to International Law", *Michigan Journal of International Law*, vol. 20:301 (1999), na 337-412; Po Povelji UN-a, Vijeće sigurnosti ima ekskluzivni pravo na odlučivanje da li se akt agresije zbio ili ne. U svakom slučaju, sva moguća statutarna rješenja vezana uz zločin agresije morati će biti u skladu sa odredbama Povelje UN-a, vidi: www.un.org/law/icc/ ;

²⁸ Kako to objašnjava M.H. Arsanjani, postoji nekoliko razloga odabira ovih najtežih zločina koji se tiču čitave svjetske zajednice. Prije svega, time se željelo pridobiti što više podrške od strane različitih zemalja, te time povećati kredibilitet, moralni autoritet i efektivnost. Nadalje, željelo se izbjeći bavljenje slučajevima koje i nacionalni sudovi mogu valjano riješiti. Naposljetku, limitiranje nadležnosti na nekoliko zločina dugoročno gledano povećat će suradnju među državama te uspostaviti jedinstven i suvisao pristup rješavanju takvih slučajeva; više o tome a i općenito u procesu pregovora na Rimskoj konferenciji vidi: Mahnoush H. Arsanjani, *bilješka 14*, na 25;

²⁹ Više o nadležnosti vidi: Stephane Bourgon: "Jurisdiction Ratione Loci", *bilješka 7*, na 559-569;

³⁰ Za usporedbu vidi: Dapo Akande: "International Criminal Court over Nationals of Non-Parties: Legal Basis and Limits", *Journal of International Criminal Justice* 1 (2003), na 618-650;

³¹ Neki autori smatraju da bi pojam "subsidiarnost" bolje odgovarao ovoj svrsi, slično: Gerard Strijards, *bilješka 22*, na 671-681;

nu, odnosno državi čiji je eventualni počinitelj državljanin³², a Sud može preuzeti slučaj u trenutku kada se pokaže kako države nisu u stanju ili nisu spremne provesti postupke u slučaju zločina navedenih u Statutu³³.

Postupak je nedopustiv u slučajevima kada: a) država već istražuje zločin (osim ako nije voljna ili sposobna provesti istragu ili proces); b) kada postoji *bona fide* odluka da se ne istražuje; c) ako je optuženiku za navedeno djelo već suđeno, te d) ako slučaj nije od dovoljne važnosti kojom bi se opravdalo daljnje sudjelovanje Suda.

Vijeće sigurnosti ima pravo na suspenziju istrage i procesa na razdoblje od godine dana, što se može još jednom obnoviti (čl. 16.). Također, nakon što je od tužitelja primila obavijest o započinjanju istrage, država može u roku od mjesec dana obavijestiti Sud kako istražuje ili je istraživala slučaj, te može od tužitelja tražiti da se slučaj preda u njezinu nadležnost³⁴. Kada se slučaj preda u nadležnost države, ona je dužna periodično tužitelju slati informacije o napretku istrage i daljnjem postupku. Ukoliko se ispune uvjeti iz čl. 17. Statuta, slučaj se vraća tužitelju (odnosno predaje tužitelju ako je država prva pokrenula slučaj). Država, ukoliko se ne slaže s navedenom postavkom, ima pravo na žalbu pred Predraspravnim i Žalbenim vijećem.

4.3 Zločini

Što se zločina protiv čovječnosti³⁵ tiče, za procesuiranje nije bitna veza s ratnim sukobom, ni dokaz o diskriminativnom motivu. Nadalje, zločini apartheida i prisilnog nestanka priznati su kao neljudski postupci, te uvršteni u Statut. Da bi određeni postupak mogao biti okarakteriziran kao zločin protiv čovječnosti, on mora biti: rasprostranjen – što znači da to mora biti široko obuhvatna akcija koja uključuje znatan broj žrtava, ili u vidu sustavnog napada – visoki stupanj metodičnog planiranja, te mora sadržavati načelo *mens rea* – što znači da je postojalo, ako ništa drugo, barem saznanje o napadu.

Pojam genocida prihvaćen je u skladu s normama Konvencije o genocidu iz 1948. godine, te u Statutu reguliran u čl. 6., gdje se definira kao jedno od taksativno nabrojanih djela³⁶ počinjeno u namjeri da se u cjelini ili djelomice uništi nacionalna, etnička, rasna ili vjerska skupina. Nebitno je pritom je li se taj zločin dogodio unutar internacionalnog ili

³² U slučaju sukoba nadležnosti ovih dviju kategorija, prvenstvo pripada državi na čijem se teritoriju zločin zbio, kako to objašnjava Monroe Leigh, vidi: Monroe Leigh, "The United States and the Statute of Rome", *American Journal of International Law*, vol. 95, no. 1 (2001), na 124-132;

³³ Općenito o raspravi o nadležnosti na Rimskoj konferenciji i različitim prijedlozima vidi općenito: Eve La Haye: "The Jurisdiction of the International Criminal Court: Controversies over the Preconditions for Exercising its Jurisdiction", *Netherlands International Law Review*, XLVI: na 1-25, 1999; kritično o komplementarnosti i institutu poštenog suđenja, vidi: Enrique Carnero Rojo: "The Role of Fair Trial Considerations in the Complementarity Regime of the International Criminal Court: From 'No Peace without Justice' to 'No Peace with Victor's Justice'?", *Leiden Journal of International Law*, 18 (2005), na 829-869;

³⁴ Vidi čl. 18, *bilješka 18*;

³⁵ Djela koja se mogu, u skladu sa uvjetima koje propisuje čl. 7. protumačiti kao zločini protiv čovječnosti su: ubojstvo, istrebljenje, odvođenje u ropstvo, deportacija ili prisilno premještanje stanovništva, zatvaranje ili drugo teško oduzimanje fizičke slobode suprotno temeljnim pravilima međunarodnoga prava, mučenje, silovanje, seksualno ropstvo, prisilna prostitucija, prisilna trudnoća, prisilna sterilizacija ili bilo koji drugi oblik seksualnog nasilja usporedive težine, progon bilo koje određive skupine ili kolektiva na političkoj, rasnoj, nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj, vjerskoj, spolnoj, ili drugoj osnovi kako se općenito smatra nedopustivom prema međunarodnom pravu, u svezi s bilo kojom radnjom koju navodi ovaj stavak, ili s bilo kojima zločinom koji je u nadležnosti Suda, prisilno nastajanje osoba, zločin apartheida, druge neljudske radnje sličnog značaja kojima se namjerno uzrokuje velika patnja ili ozbiljna tjelesna povreda, ili povreda psihičkog ili fizičkog zdravlja;

³⁶ To su: ubijanje članova skupine, nanošenje teških tjelesnih ili duševnih povreda članovima skupine, namjerno nametanje skupini životnih uvjeta sračunatih na to da dovedu do njenog cjelovitog ili djelomičnog fizičkog uništenja te nasilno premještanje djece iz skupine u drugu skupinu;

nacionalnog ratnog sukoba, odnosno, kako to navodi H. Spieker³⁷, niti zločin genocida, niti zločin protiv čovječnosti (dio čega je zločin genocida) ne ovisi o kriteriju oružanog sukoba.

Ratni zločini³⁸ prihvaćeni su kao takvi kada su počinjeni kao dio plana ili politike, ili kao dio opsežnog činjenja takvih zločina. Zločini navedeni u st. 2(a) i 2(b) spadaju pod slučajeve međunarodnih sukoba, a zločini u st. 2(c) i 2(e) pod sukobe čiji značaj nije međunarodni. Pritom se st. 2(d) (gdje se kaže da se stavak 2(c) ne primjenjuje na situacije unutarnjih nereda i napetosti poput pobuna, izoliranih i sporadičnih djela nasilja ili drugih djela slične naravi) i 2(f) (gdje se kaže da st. 2(e) ne primjenjuje na situacije unutarnjih nereda i napetosti poput pobuna, izoliranih i sporadičnih djela nasilja ili drugih djela slične naravi, a da se primjenjuje na oružane sukobe koji se odvijaju na području države kad je riječ o produženom oružanom sukobu između vladinih snaga i organiziranih oružanih skupina, ili između takvih skupina) uvode određeni izuzetci.³⁹

Zločin agresije, iako uvršten u Statut, nije definiran⁴⁰, i kao takav predstavlja mogući kamen spoticanja prilikom revizije Statuta koja se treba održati 7 godina nakon stupanja Statuta na snagu. Međutim, uvrštavanje agresije među najteže zločine koje je međunarodna zajednica zainteresirana procesuirati, govori u prilog čvrstoj suglasnosti u pogledu agresije kao međunarodnog kaznenog djela⁴¹.

4.4 Zapovjedna odgovornost

Što se zapovjedne odgovornosti⁴² tiče, ona je određena čl. 28., gdje se kaže da je vojni zapovjednik ili osoba koja tako djeluje (a također i nadređena osoba općenito) odgovorna u slučaju saznanja o zločinima (drugi dio ove odredbe, "ili osoba koja tako djeluje" pokreće određena pitanja u pogledu potencijalne odgovornosti države – vidi bilješku 25. i poglavlje 5. "Država kao okrivljenik"), te ako nije ništa poduzela u njihovu sprečavanju i obavještavanju nadležnih vlasti, i čl. 33., gdje se u pogledu izvršavanja naredbi određuju iznimke od odgovornosti (u slučaju izvršavanja naredbi vlade ili nadređenog, u slučaju da ta osoba nije bila upoznata s nezakonitošću toga postupka, odnosno da to nije bilo očito).

4.5 Postupak uhićenja

Postupak uhićenja reguliran je u čl. 59., gdje se od država članica Statuta zahtijeva puna suradnja, osobito u pogledu naloga za predaju koji se mora ispuniti u najkraćem

³⁷ Heike Spieker: "The International Criminal Court and Non-International Armed Conflict", *Leiden Journal of International Law*, vol. 13 (2000), na 395-425;

³⁸ Vidi čl. 8. (zbog kvantitete nije uvršteno u ovaj rad), *bilješka 18*;

³⁹ O problemima razlikovanja međunarodnih i ne-međunarodnih oružanih sukoba, ne-međunarodnih sukoba i unutarnjih nereda i tenzija, te općenito o ratnim zločinima u ne-međunarodnim oružanim sukobima i o čl. 8. Statuta Suda, vidi: Heike Spieker, *bilješka 37*, na 395-425;

⁴⁰ Više o problematici definiranja u radu Pripreme komisije, vidi: Roger S. Clark: "Rethinking Aggression as a Crime and Formulating Its Elements: The Final Work-Product of the Preparatory Commission for the International Criminal Court", *Leiden Journal of International Law*, 15 (2002), na 859-890;

⁴¹ Više o definicijama agresije u drugim međunarodnim dokumentima i problematici uvrštavanja zločina agresije u Statut vidi: Giorgio Gaja: "The Long Journey towards Repressing Aggression", *bilješka 7*, na 427-441;

⁴² Poblize o zapovjednoj odgovornosti, vidi općenito: Charles Garraway: "Superior orders and the International Criminal Court: Justice delivered or justice denied", *International Review of the Red-Cross*, vol. 81, no. 836 (1999), na 785-794; Matthew Lippman: "The Evolution and Scope of Command Responsibility", *Leiden Journal of International Law*, vol. 13 (2000), na 139-179; za povijesni i komplementarni pregled, uz iscrpan uvid u odredbe Statuta, vidi: Kai Ambos: "Superior Responsibility", *bilješka 7*, na 823-872; te bilješku 2;

roku (što je kasnije detaljnije određeno u devetom dijelu Statuta). U pogledu zahtjeva za predajom osobe koja nosi imunitetno pravo, ne smije se od države tražiti da postupa suprotno obvezama po međunarodnom pravu i međunarodnom ugovoru, ako se prethodno ne postigne sporazum s trećom državom, čija je ta osoba državljanin (čl. 98.).

4.6 Problem suradnje

Upravo ova odredba (referira se na čl. 98. i prateće odredbe 9. poglavlja Statuta) upućuje na određene sumnje u pogledu efektivnosti suradnje između Suda i država. Bert Swart⁴³ upozorava na činjenicu kako Sud u potpunosti ovisi o suradnji država jer bez takve suradnje Sud samostalno nije u mogućnosti osigurati uhićenja, premještanja, pretrage, zapljene i druge slične radnje. Dakle, 9. poglavlje Statuta o međunarodnoj suradnji i sudskoj pomoći “*uvelike determinira koliko će Sud biti sposoban postići ono što se očekuje da će postići*”⁴⁴. Analizirajući navedene odredbe, poglavito čl. 73., 90., 93. i 98. Statuta, autor naglašava aspekt dobrovoljne suradnje država, ne samo po pitanju ratifikacije Statuta ili ne, već i po pitanju terminologije odredbi 9. poglavlja, koje ne sadržavaju “ *naredbe*” već “*molbe*”. Također, podsjeća na čl. 98. koji sprječava države članice da postupaju suprotno međunarodnim ugovorima i obvezama, ukoliko se činjenje tiče treće države, čiji pristanak tada postaje *sine qua non* (čl. 98. u svojoj modificiranoj formi može se pronaći i u argumentaciji koja se protivi ratifikaciji Statuta – vidi poglavlje o sukobu SAD-a i Suda). Kao protuteža takvom razmišljanju, jedno od rješenja pronalazi se u Vijeću sigurnosti. Annalisa Ciampi⁴⁵ tako analizira čl. 13. Statuta, iz kojeg izvodi obvezu suradnje sa Sudom na temelju nadležnosti ustanovljene pred Vijećem sigurnosti⁴⁶, u skladu s Poveljom UN-a. Isti autor nadalje ističe kako sadržaj čl. 86. upućuje na dužnost država da surađuju sa Sudom (s time da taj članak po opsegu obuhvaća čitav Statut). Ukoliko dođe do sukobljavanja u stavovima između Suda i država članica, od presudne je važnosti čl. 119. Statuta koji daje pravo Sudu da odlučuje o svim pitanjima vezanim uz sudsku nadležnost⁴⁷. Što se država ne-članica tiče, njihova suradnja uređuje se čl. 12. i 87. Statuta, po kojima te države⁴⁸ mogu prihvatiti nadležnost Suda, bilo za pojedini slučaj, bilo unilateralno (jednostavnim prihvatom, *ad hoc* sporazumom ili međunarodnim ugovorom). Analizirajući čl. 72. i 93. Statuta, Ciampi izvodi dva slučaja kad država može odbiti suradnju sa Sudom: kada je to suprotno domaćem javnom poretku i kada se time ugrožava nacionalna sigurnost.

Zaključno, s obzirom da, iako po Statutu Sud ima pravo države koje ne surađuju prijaviti skupštini država članica, ali i Vijeću sigurnosti (u slučaju opisanom u čl. 13., a kad država odbija suradnju (vidi čl. 87/7.)), jasne odredbe o sankcioniranju država koje ne

⁴³ Bert Swart: “*General Problems*”, *bilješka 7*, na 1589-1605;

⁴⁴ Ibid, na 1589;

⁴⁵ Annalisa Ciampi: “*The Obligation to Cooperate*”, *bilješka 7*, na 1085-1099;

⁴⁶ Suprotno tome, o situacijama kada Vijeće Sigurnosti oduzima nadležnost, vidi: Neha Jain: “*A Separate Law for Peacekeepers: The Clash between the Security Council and the International Criminal Court*”, *The European Journal of International Law*, Vol. 16 No. 2 (2005), na 239–254; također: Salvatore Zappala: “*The Reaction of the US to the Entry into Force of the ICC Statute: Comments on the UNSC Resolution 1422 (2002) and Article 98 Agreements*”, *Journal of International Criminal Justice* 1 (2003), na 114–134; također: International Federation of Human Rights: “*International Criminal Court (ICC) No To American Exceptionalism*”, December 2002, dostupno na: <http://www.fidh.org/>;

⁴⁷ Ukoliko dođe do nesuglasja pri interpretaciji i primjeni Statuta, nalaže se postupak nagodbe, koji ako ne uspije unutar tri mjeseca, prelazi na skupštinu država članica, s time da se krajnja odluka može prepuštiti i Međunarodnom sudu pravde, vidi: Statut, *bilješka 18*, čl. 119.; Za studiju o ovom članku vidi: Alain Pellet: “*Settlement of Disputes*”, *bilješka 7*, na 1841-1848; također o čl. 119., vidi: Timothy O’Neill: “*Dispute Settlement under the Rome Statute of the International Criminal Court: Article 119 and the Possible Role of the International Court of Justice*”, *Chinese Journal of International Law*, Vol. 5, No. 1 (2006), na 67–78;

⁴⁸ Čl. 87. Statuta uređuje suradnju sa međunarodnim organizacijama, vidi: Statut, *bilješka 18*, čl. 87.;

surađuju nisu postavljene. Alain Pellet upozorava⁴⁹ da odredbe čl. 119. (kao, uostalom, i ostalih članaka koje uređuju pitanje suradnje) djeluju tek kao preporuke, te kako države nemaju, po Statutu, nikakvu pravnu obvezu⁵⁰ poštovati odluke zaključene po čl. 119. (što u konačnosti znači da bi, kada bi slučaj bio prenesen na Međunarodni sud pravde, to bilo moguće jedino uz pristanak država).

4.7 Ostale bitne odredbe

Što se okrivljenika tiče, on ima puna prava (čl. 67.) kako je to određeno po međunarodnim standardima poštenog suđenja te međunarodnim konvencijama o propisnom procesu. Ujedno, optuženik i osumnjičenik imaju pravo na branitelja (i tada kada si ga sami ne mogu priuštiti), predmnijeva se nevinost, te se ne dopušta sudovanje *in absentia* (čl. 66.)⁵¹. Smrtna kazna je zabranjena.

Bit će oformljen poseban Odjel za žrtve i svjedoke, koji će tužitelju i Sudu davati savjete o prikladnim zaštitnim mjerama, sigurnosnim aranžmanima, te savjetovanju i pomoći (čl. 68.)⁵². U čl. 75. uređene su odredbe vezane uz odštetu žrtvama, gdje se Sudu daje mogućnost da odštetu traži od osuđenika, a u čl. 79. ustanovljuje se Fond u korist žrtava koji će pomagati žrtvama i njihovim obiteljima. S tim je u vezi čl. 85., koji kaže da će svatko tko je bio žrtva nezakonitog uhićenja ili pritvora, te krive prosudbe o krivnji, nakon što se dokazalo suprotno, imati ostvarivo pravo na naknadu.

U vezi otkrivanja podataka vezanih uz nacionalnu sigurnost, čl. 72. daje široke ovlasti državi prilikom odlučivanja o razotkrivanju podataka koji bi mogli biti štetni u tom pogledu, uz uvjet da država maksimalno surađuje sa Sudom kako bi se problem razriješio (za nacionalnu sigurnost kao razlog prekida (u određenom opsegu) suradnje vidi prethodno poglavlje).

Uz standardne odredbe o izmjeni Statuta (čl. 121., 122. i 123.), u čl. 121., st. 6., navodi se kako država stranka koja nije prihvatila izmjenu može u roku godine dana napustiti Statut (također o povlačenju čl. 127.), a posebno je zanimljiv čl. 124., gdje se nudi *opt-out* opcija u trajanju od sedam godina, koja državama strankama daje pravo na izuzeće nadležnosti Suda u povodu ratnih zločina (kritike upućene tome navedene su u narednom poglavlju koje se bavi odnosom Suda i SAD-a).

5. Država kao okrivljenik

Iako je već rečeno kako je Sud kompetentan suditi samo fizičkim osobama, imajući na umu uvodna razmatranja o mogućnosti uplitanja države kao stranke (vidi bilješku 25), neki autori donose dodatna tumačenja Statuta u kojima države poprimaju znatno ozbiljniju ulogu. Tako Pierre-Marie Dupuy smatra kako Rimski statut sadrži početke tzv. "dvojnog kaznenog djela", kao ujedno državnog i individualnog zločina⁵³. Naime, iako priznaje

⁴⁹ Pellet, *bilješka 47*, na 1847;

⁵⁰ Bitno je spomenuti nastojanje autora da ipak ponudi moguće rješenje problema, upućivanjem na čl. 119/1. Statuta, gdje se Sudu pruža mogućnost da spriječi blokadu koja nastaju u sporu u suradnju, vidi: Pellet, *bilješka 47*, na 1848;

⁵¹ Više o pravu na obranu i pravu na branitelja, vidi: Kenneth S. Gallant: "The Role and Powers of Defense Counsel in the Rome Statute of the International Criminal Court", *The International Lawyer*, vol. 34, no. 1 (2000), na 21-44;

⁵² Više o zaštiti prava žrtava vidi: Michael Bachrach: "The Protection and Rights of Victims under International Criminal Law", *The International Lawyer*, vol. 34, no. 1 (2000), na 7-20;

⁵³ Pierre-Marie Dupuy: "International Criminal Responsibility of the Individual and International Responsibility of the State", *bilješka 7*, na 1085-1099;

kako je ta ustanova nedovoljno jasno iscrtana u Statutu, poglavito u pogledu primjene, upozorava na činjenicu kako autori teksta nisu izostavili iz vida bitan preduvjet realizacije masivnih zločina tipa genocida: kolektivno udruživanje. Takvo kolektivno udruživanje, primjećuje autor, može svjesno proisteći i iz državnog aparata. Time se otvara pitanje ekstenzivnog tumačenja odredbi Statuta, iako Rimaska konferencija nije polučila konkretne pisane rezultate prilikom razmatranja navedene teme.

6. Konkretiziranje kaznenih djela

Kako bi se odredio opseg zadanih kaznenih djela u Statutu, ali isto tako i ustanovio okvir unutar kojeg će Sud i njegova tijela djelovati, usvojen je pravni dokument pod nazivom "*Elements of Crimes*⁵⁴", gdje se jasno određuju bitne odrednice (materijalne i voljne) svakog pojedinog kaznenog djela. Time se dobiva brojka od 92 vrste i podvrste kaznenih djela, koja su podijeljena u tri dijela (imajući na umu kategorije genocida, zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina). Putem ovakve "kodifikacije" navedenih međunarodnih zločina, put do krivnje mogućeg počinitelja jasno je utvrđen uvjetima koje Sud mora ustanoviti kako bi nastupile negativne sankcije. Može se također očekivati kako će, prema predviđanjima Mauroa Politia⁵⁵, nacionalni sudovi biti zainteresirani koristiti se opisanim dokumentom kao referencom prilikom vođenja postupka u sličnim sporovima. Iako postoje određene zamjerke⁵⁶ (kompromisna rješenja koja dovode do nejasnoća, neusuglašenost sa odredbama *ad hoc* Tribunala i sl.), prevladava mišljenje kako je prihvaćen dokument važan instrument u razvoju i prihvaćanju instituta međunarodnog kaznenog sudovanja.

7. Procesno pravo

Uz Statut i Elemente kaznenih djela treći važan dokument vezan uz postojanje Suda jest "*The Rules of Procedure and Evidence*⁵⁷". Osnovna zadaća tih procesnih pravila sastoji se od preciziranja uvjeta za pošteno i efektivno suđenje, ali je bitno naglasiti kako se donošenjem ovih pravila uspostavljaju stroga normativna pravila i okvir djelovanja za Sud. Fabricio Guariglia naglašava važnost takvog dokumenta pri Sudu, gdje će svim potencijalnim strankama i sudionicima postupka biti unaprijed poznato kako se i po kojim pravilima postupak treba odvijati. Također, autor smatra da je usvojenim odredbama omogućena kvalitetna zaštita prava pojedinaca za vrijeme suđenja, ali i u prethodnim postupcima. Iako Statut i Proceduralna pravila (a također i Elementi kaznenih djela) u cjelini čine kompliciranu normativnu mrežu, Guariglia zaključuje kako je to nužno u svrhu očuvanja zadanih ciljeva prilikom osnivanja Suda, te da ostaje na Sudu i državama članicama spriječiti da se kompleksna pravna norma ispriječi pred međunarodnom pravdom⁵⁸.

⁵⁴ Dostupno na: www.icc-cpi.int/index.html ;

⁵⁵ Mauro Politi: "*Elements of Crimes*", bilješka 7, na 473;

⁵⁶ Više o nastanku, sukobljenim mišljenjima i kompromisima prilikom pripreme dokumenta pred usvajanje, vidi: *ibid*, na 443-473;

⁵⁷ Dostupno na: www.icc-cpi.int/index.html ;

⁵⁸ Fabricio Guariglia: "*The Rules of Procedure and Evidence for the International Criminal Court: A New Development in International Adjudication of Individual Criminal Responsibility*", bilješka 7, na 1133;

8. Problemi

8.1 Odnos Statuta i ustavnoga prava

Posebno je zanimljivo pitanje utjecaja primjene Statuta na ustavno pravo. Kako je to opisano u radu Beate Rudolfa⁵⁹, prihvaćanjem Rimskih odredbi moguć je određeni stupanj neusklađenosti između domaćih propisa, prvenstveno ustava, te novopridošlog međunarodnog propisa, što može rezultirati ugrožavanjem određenih ustavom zajamčenih prava, ali i zadiranjem u nacionalnu suverenost. Naime, prilikom francuske ratifikacije Rimskoga statuta, francuski predsjednik i prvi ministar uputili su francuskom Ustavnome vijeću pitanje da li ratifikacija Statuta zahtijeva prethodnu promjenu ustava. Vijeće je potvrdilo upit, i to zbog triju razloga: a) čl. 27. – nebitnost službenog svojstva – kontradiktoran je odredbama ustava koje određuju imunitet predsjednika republike i ostalih javnih službenika; b) tužitelj može poduzimati određene istražne radnje bez suglasja države (svjedok na dobrovoljnoj bazi, istraga javnih mjesta); c) pitanje amnestije. Nakon mišljenja Vijeća, uslijedile su ustavne promjene.

Također, kako upozorava W. A. Schabas⁶⁰, bit će potrebno unijeti i određene promjene i novine u zakonskom pogledu, posebno što se tiče omogućavanja kooperacije i ispunjavanja dužnosti preuzetih Statutom, te stvaranja zakonskih preduvjeta komplementarnosti, vezanih uz ostvarivanje državne nadležnosti nad zločinima i počiniocima kako je to zamišljeno u Statutu. Posebnu pažnju autor pridaje pojmu ekstradicije, odnosno pojmu “predaje uhićenika”, kako stoji u Statutu. Naime, on upozorava na situaciju u kojoj bi se države mogle odupirati ekstradiciji, polazeći od tri argumenta: “državni suci su prirodni suci povrede, država mora štiti svoje državljane, te stranac bi mogao biti metom predrasuda”⁶¹. Iako smatra da se ti argumenti ne odnose ispravno na Statut, uzimajući u obzir načelo komplementarnosti te razliku pojmova ekstradicija i “predaja uhićenika”, ipak predlaže donošenje određenih amandmana koji bi riješili ovaj problem.

Dakle, iz navedenih je primjera vidljivo kako duboko Statut, te s njime pojam međunarodnog kaznenog sudovanja, ulazi u sferu državne suverenosti, i koliko je visok stupanj odricanja koji država mora preuzeti ukoliko želi biti dio te institucije. Već pri načelnom razmatranju Statuta, lako se daju zamisliti situacije protivljenja takvome uređenju. Jedna od takvih situacija analizira se u sljedećem poglavlju.

8.2. Položaj Sjedinjenih Američkih Država

Jedna od najzanimljivijih tema vezanih uz Sud zasigurno je odnos SAD-a prema Sudu. Naime, SAD ulažu ogromne napore kako bi ukazale na određene, po njihovu mišljenju, ozbiljne propuste vezane uz formiranje Suda. U sljedećih nekoliko odlomaka, kroz razmišljanja nekoliko autora, pokušat će se prikazati osnove ovoga sukoba⁶².

David J. Scheffer, u radu posvećenom odnosu Suda i SAD-a⁶³, ističe poseban međunarodni položaj SAD-a⁶⁴ na sljedeći način: “*We are called upon to act, sometimes*

⁵⁹ Beate Rudolf, “*Statute of the International Criminal Court – Constitutionality in France – Rights of the decision no. 98-408 DC, 1999., J.O. 1377, French Conseil Constitutionnel, January 22, 1999. – Opinion on Constitutionality of the International Criminal Court*”, *American Journal of International Law*, vol. 94, no. 2 (2000), na 391-396;

⁶⁰ William A. Schabas: “*Follow up to Rome: Preparing for Entry Into Force of the International Criminal Court Statute*”, *Human Rights Law Journal*, vol. 20, No. 4-6 (1999), na 157-166;

⁶¹ Ibid, na 158;

⁶² Vidi općenito: “*The United States and the International Criminal Court*”, *Law and Contemporary Problems*, vol. 64, no. 1 (2001);

⁶³ David J. Scheffer, “*The US and the International Criminal Court*”, *American Journal of International Law*, vol. 93, no. 1 (1999), na 12–22;

⁶⁴ U tome smjeru i W. K. Lietzau, koji dodatno upozorava na činjenicu kako SAD djeluje onda kada nitko drugi nije spreman djelovati (npr. vojna misija u Bosni, ili podrška uspostavi *ad hoc* sudova za bivšu Jugoslaviju i

at great risk, far more than any other nation. This is a reality in the international system"⁶⁵. U nastavku napominje kako je nelogično nadležnost nad najvećom svjetskom vojnom silom, raspoređenom po čitavome svijetu u cilju očuvanja međunarodnoga mira i sigurnosti te obrane SAD-a, njezinih saveznika i prijatelja, predati sudu koji Vlada SAD-a ne priznaje. Pritom ukazuje i na jednu nelogičnost u pravnome smislu, s jedne strane postavivši temeljni princip međunarodnoga ugovornoga prava koji kaže da samo države koje su članice kakvoga sporazuma dobivaju obveze po tome sporazumu, dok se s druge strane nadležnost ovoga Suda proteže i na države ne-članice Rimskoga statuta⁶⁶. Također, ukazuje na treću nelogičnost, vezanu uz čl. 121/5. Statuta, gdje se državama članicama nakon kakve izmjene nudi mogućnost prihvaćanja, odnosno odbijanja te izmjene (čime su one praktički, kako to objašnjava Scheffer, u poziciji davanja imuniteta svojim državljanima), dok države ne-članice ne raspolažu takvom opcijom. S obzirom na navedeno, autor predlaže neke izmjene Statuta, prije svega vezano uz čl. 12., smatrajući da bi tek pristanak države na čijem se teritoriju dogodio zločin reguliran statutom i države čije je eventualni počinitelj državljanin, bio ispravan put ka uspostavljanju nadležnosti suda. Pri tome posebno napominje čl. 93/4., po kojem država ima pravo odbiti suradnju ukoliko se radi o pitanjima nacionalne sigurnosti. S tim u vezi spominje se još jedna bitna izmjena koja se odnosi na službene akcije po napatku države, vezane u čl. 31. i čl. 33., pod koje Scheffer želi uvrstiti: humanitarne i mirovne intervencije, te obrambene akcije u cilju eliminiranja oružja za masovno uništenje.

No, drugi autori smatraju kako ovakve odredbe ne bi trebale naći svoje mjesto unutar Statuta jer bi se njima bitno onemogućio rad Suda. Madeline Morris, raspravljajući o Rimskome statutu⁶⁷, upozorava da se zločini koji spadaju pod nadležnost ovoga Suda često izvršavaju uz suglasje samih država, te je stoga teško za povjerovati da će takve države pristati da bilo koji sud, pa i onaj međunarodni, sudi njihovim državljanima koji su eventualno sudjelovali u zločinima⁶⁸. Slično razmišlja i Monroe Leigh⁶⁹, mada se on prvenstveno osvrće na prijedlog američkog senatora Jesse Helmsa, tzv. *American Service Members Protection Act*⁷⁰, koji se kreće u smjeru protivnom idejama međunarodnog kaznenog sudovanja, i koji nalaže sljedeće mjere: zabrana vladinim organizacijama da surađuju sa Sudom, dok god SAD nisu član, uskraćivanje vojne pomoći članovima Statuta (osim članica NATO-a, bitnih "prijatelja", i onih koje će se obvezati da neće ni u kakvom slučaju slati američke državljane Sudu, i u tome kontekstu, bilo kome drugome – u smislu čl. 98.⁷¹), nesudjelovanje vojnih snaga u UN-ovim vojnim operacijama osim u slučaju kada Vijeće sigurnosti ne prizna tim snagama imunitet prema nadležnosti Suda, te autorizacija predsjednika na uporabu svih raspoloživih i primjerenih sredstava da se američki državljanin oslobodi u slučaju njegova zatočeništva u Sudu.

U prethodnome poglavlju raspravljalo se o odnosu Statuta i Ustava, što je još jedna od zamjerki koje SAD upućuju novoformljenom Sudu. Prvenstveno se tu misli na predaju dužnosnika. No, zanimljivo je, kako je to primijetila Rosanne van Alebeek⁷², da prilikom

Rwandu), a međunarodna pravda je u pitanju, vidi također: William K. Lietzau: "International Criminal Law after Rome: Concerns from a U.S. Military Perspective", *Law and Contemporary Problems*, vol 64, no. 1 (2001), na 119-140;

⁶⁵ David J. Scheffer, *bilješka 63*, na 12;

⁶⁶ Detaljnije o kršenju Bečke konvencije o Pravu ugovora, vidi: Eve La Haye, *bilješka 33*, na 1-25;

⁶⁷ Madeline Morris, *bilješka 26*, na 13-66;

⁶⁸ Slično i detaljnije, vidi također: Michael P. Scharf: "The ICC's Jurisdiction over the Nationals of Non-party States: A Critique of the U.S. Position", *Law and Contemporary Problems*, vol. 64, no. 1 (2001), na 67-118;

⁶⁹ Monroe Leigh, *bilješka 32*, na 124-132;

⁷⁰ Vidi također: Sean D. Murphy: "US signing of the Statute of ICC", *American Journal of International Law*, vol. 95, no. 2 (2001), na 397-400;

⁷¹ Više o čl. 98. u ovom smislu, vidi: Zappala, *bilješka 46*; International Federation of Human Rights, *bilješka 46*;

⁷² Rosanne van Alebeek, "From Rome to the Hague: Recent Developments on immunity issues in the ICC Statute", *Leiden Journal of International Law*, vol. 13, no. 3 (2000), na 485-494;

ratifikacije Konvencije o genocidu iz 1948. godine, nitko nije brinuo o predaji dužnosnika, uključujući i SAD.

Posebno je zanimljivo razmišljanje M. Davida⁷³ o problemu «*opt-out*»⁷⁴ opcije, koja se spominje u čl. 124. Statuta. On, naime, upozorava da se protiv ove odredbe mogu naći moralni, legalni i praktični argumenti. Moralni argument postavlja pitanje postoji li moralno opravdanje da se državama članicama Statuta dozvoli odbijanje rješavanja kakvog ratnog zločina (u danom vremenu) koji je toliko velik da već potpada u sfere međunarodne kaznene odgovornosti. Legalni argument upućuje na činjenicu da se tim državama nudi mogućnost izbjegavanja odgovornosti za takve zločine. Praktični argument nepovjerljiv je prema mogućnosti ispitivanja odnosa Suda prema zločinima i primjeni sankcija, ukoliko se državama koje bi najvjerojatnije počinile takav zločin nudi mogućnost izbjegavanja nadležnosti Suda. Isti autor također postavlja pitanje mogućih sukoba između Suda i vojnih aktivnosti SAD-a. Na primjerima Iraka, Bosne i Sudana autor razmatra moguće štetne posljedice za SAD da je Sud tada bio u funkciji, jer, kako tvrdi, spomenuti režimi iskoristili bi Sud kao sredstvo dizanja političke “prašine”, te time umanjili njihova vlastita kršenja međunarodnoga humanitarnoga prava i općenitih ljudskih prava. No, bez obzira na kritički stav prema Statutu, autor zaključuje kako je nužno za SAD da prihvate i ratificiraju Statut, kako bi se “svjetski policajac” stavio pod određenu kontrolu, te, s obzirom da je kritičan prema američkom odbijanju prihvaćanja autoriteta Suda (što vidi kao nastavak “nürnbergskog” principa – pravde pobjednika), smatra da je to prihvaćanje ključno za sprječavanje daljnjeg propadanja međunarodnoga društva. W. S. Nash⁷⁵, razmatrajući razloge zbog kojih bi SAD trebale priznati Sud, između ostalog, ističe kako bi SAD mogle puno pomoći pri kadrovskom odabiru članova Suda, te kako bi, vezano uz definiranje agresije (i općenito u radu *Preparatory Commission-a*), bile u boljem položaju da sudjeluju u raspravi⁷⁶.

Nije potrebno dalje nabrajati različita mišljenja autora jer se i iz navedenoga može zaključiti koje su osnove tih dvaju različitih stavova. Jedna se strana boji Suda⁷⁷ jer ga vidi kao instrument vođenja političkih procesa, bez dovoljne kontrole i bez dostatnih mjera koje će osigurati poštovanje nacionalne suverenosti te međunarodnoga ugovornoga prava (čime se otvara mogućnost procesuiranja državnih službenika i državljana država ne-članica Statuta), dok druga strana zagovara uspostavljanje Statuta, smatrajući kako su prethodno navedeni stavovi ili neutemeljeni ili protivni samom smislu postojanja Suda (osobito u pogledu procesuiranja državljana država ne-članica Statuta, jer bi prethodna dozvola takve države mogla trajno onemogućiti rad Suda, ako se uzme u obzir da takvim

⁷³ Marcella David, *bilješka 27*, na 337-412;

⁷⁴ M. Asranjani upozorava na situaciju sukoba nadležnosti vezanih uz *opt-out* opciju. On naime ističe kako u slučaju da je jedna država, na čijem se teritoriju dogodio zločin, u potpunosti prihvatila nadležnost Suda, a druga država, država čiji je eventualni počinitelj državljanin, prihvatila *opt-out* opciju, Statut ne nudi rješenje; vidi općenito: Mahnoush H. Arsanjani, *bilješka 14*, na 42; Monroe Leigh tvrdi kako država na čijem se teritoriju dogodio zločin ima prednost, vidi: Monroe Leigh, *bilješka 32*, na 124-132;

⁷⁵ William S. Nash: “*The ICC and the Deployment of U.S. Armed Forces*”, in Sarah Sewall and Carl Kaysan (ed.), *The United States and the International Criminal Court*, (Lenham, MD: Rowman & Littlefield, 2000);

⁷⁶ Slično: Bruce Broomhall, “*Toward U.S. Acceptance of the International criminal court*”, *Law and Contemporary Problems*, vol. 64, no. 1 (2001), na 141-151.

⁷⁷ Za službena američka stajališta, vidi: HEARINGS BEFORE THE COMMITTEE ON INTERNATIONAL RELATIONS HOUSE OF REPRESENTATIVES ONE HUNDRED SIXTH CONGRESS SECOND SESSION JULY 25 AND 26, 2000 Serial No. 106-176, dostupno na: <http://www.house.gov/international-relations>; također: Report for Congress, International Criminal Court: Overview and Selected Legal Issues, June 5, 2002, dostupno na: <http://www.amicc.org/docs/CRSJune2002.pdf>; također: THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT: PROTECTING AMERICAN SERVICEMEN AND OFFICIALS FROM THE THREAT OF INTERNATIONAL PROSECUTION, HEARING BEFORE THE COMMITTEE ON FOREIGN RELATIONS UNITED STATES SENATE ONE HUNDRED SIXTH CONGRESS SECOND SESSION, JUNE 14, 2000, dostupno na: <http://www.access.gpo.gov/congress/senate>; također: Report for Congress, U.S. Policy Regarding the International Criminal Court, Updated September 3, 2002, dostupno na: http://www.amicc.org/docs/CRS_ICC.pdf;

državama nije u interesu da njihovim državljanima sudi Sud, bez obzira na eventualnu krivnju), ujedno zagovarajući suradnju i zbog toga što se smatra da će SAD tada biti u puno boljoj poziciji za očuvanje i ispunjenje svojih interesa. Posebno je zanimljiva rasprava koja se vodi oko interesa vojnih snaga SAD-a uključenih u mirovne misije. Dok zagovornici Suda ne vide razloga zašto bi ta situacija bila drugačija od bilo koje druge, drugi tvrde kako su SAD, što se i pokazalo (npr. na primjeru Bosne), jedine u stanju i mogućnosti provesti takve akcije, i prema tome nije korektno od njih ujedno tražiti i da nadležnost nad njihovim vojnicima, koji su riskirali vlastite živote u najboljoj namjeri, predaju nekom drugom.

Iako je situacija došla do pat pozicije (na što ukazuju i nedavni potezi Bushove administracije, kao što je, između ostalog, i postupak povlačenja potpisa Statuta⁷⁸), ne treba isključiti postavku iznesenu u drugome poglavlju ovoga rada. S vremenom će se, kad Sud počne funkcionirati i redovno izvršavati dodijeljene zadatke, najbolje pokazati koja je od ovih strana bila u pravu, te je time i dalje otvorena mogućnost za pronalaženje kompromisa, te suradnje. To bi itekako bilo poželjno, ako se uzme u obzir status, moć i autoritet SAD-a.

U SAD-u danas postoje jasna i glasna mišljenja kako je pristupanje i ratifikacija Statuta nešto što SAD moraju učiniti ako žele ostati dio međunarodnog poretka. U prilog tome govori i činjenica kako su SAD bile jedna od najaktivnijih država prilikom donošenja Statuta⁷⁹, te kako su SAD aktivno sudjelovale u formiranju i vođenju svih međunarodnih tribunala iz novije povijesti. No, kao što je već spomenuto, sadašnja administracija drugačije razmišlja, što je najvidljivije iz postupaka SAD-a u Vijeću sigurnosti, ili preciznije rečeno, izvan njega (što je interesantno ukoliko se uzmu u obzir stajališta autora koji tvrde kako se SAD protivi Sudu i zato što odstupa izvan nadležnosti Vijeća⁸⁰). Dok god SAD nastavi provoditi unilateralnu politiku, teško je za očekivati da će glasovi renomiranih svjetskih pravnika i politologa, od kojih su mnogi američki, doći do izražaja. Ono što predstavlja najveći problem jest strah da će, ukoliko trajno ostane bez podrške SAD-a, i sam Sud teško doći do izražaja (više o tome u idućem poglavlju).

9. Zaključna razmišljanja

Međunarodni kazneni sud dobio je nužnu podršku. No, nije dobio svu podršku. Pokazano je na primjeru SAD-a koji su mogući strahovi s kojima se države suočavaju pri razmatranju pristupa takvome Sudu. Zbog toga jedna moćna i velika država poput SAD-a odbija pristupiti Sudu, što i najiskrenije pobornike međunarodnoga kaznenog sudovanja tjera na sumnju, preciznije, ako ne u ispravnost poduzetih koraka, tada barem u njihovu učinkovitost. Nužno se postavlja pitanje kakav je ishod scenarija u kojem Sud zatraži provođenje postupka nad osobom koja je državljanin zemlje ne-članice Statuta, a radi se o moćnijoj državi, kao što je npr. SAD. Također, iz prikazanoga je vidljivo kako Statut nije "savršen", što znači da ne zadovoljava u potpunosti zahtjeve univerzalne pravde za sve, kakva je opisana u prethodnim razmatranjima. Zaista, upućeno je puno prigovora koji vrlo jasno i precizno ukazuju na nedostatke. No, jasno je da se Sud mogao uspostaviti samo kompromisom različitih stavova i interesa, i prema tome ne treba biti preoštar u konačnoj ocjeni. Potrebno je uložiti još puno napora kako bi se u njegovo redovno

⁷⁸ Za kritiku takvog čina vidi: Emily Krasnor: "American Disengagement with the International Criminal Court: Undermining International Justice and U.S. Foreign Policy Goals", *The Online Journal of Peace and Conflict Resolution* 6.1 Fall: 1-6 (2004), na 180;

⁷⁹ Iscrpno o ulozi SAD-a pri donošenju Statuta, vidi: Bartram S. Brown: "U.S. Objections to the Statute of the International Criminal Court: A Brief Response", *International Law and Politics*, vol. 31. (1999), na 855-891;

⁸⁰ William A. Schabas: "United States Hostility to the International Criminal Court: It's all about the Security Council", *The European Journal of International Law*, Vol. 15 No. 4 (2004), na 701-720;

funkcioniranje uključile i zemlje koje su iskazale otpor, pogotovo SAD, bez kojeg Sud gubi puno od svoga funkcionalnog autoriteta. Tek tada će se Sud moći ocijeniti u potpunosti, te iz te evaluacije izvući pouke za daljnje napore međunarodne zajednice u osiguravanju međunarodne pravde.

Naposljetku, Sud jest korak unaprijed jer otvara put ka boljoj budućnosti. Strogim i poštenim kažnjavanjem zločina obuhvaćenih Statutom šalje se jasna poruka svim potencijalnim počiniteljima: učinite li to, bit ćete kažnjeni. Konačno se međunarodnoj zajednici daje u ruke instrument koji će dosljedno moći provoditi jednu politiku neovisno o trenutnoj interesnoj volji pojedinih subjekata. Da, radi se o politici, ali ne politici u machiavellističkom smislu, za probitak jednoga, već u Platonovom, za probitak zajednice. Tu valja napomenuti kako je ta politika strogo određena pravnim odredbama za unaprijed utvrđene situacije (profesor Novoselac kaže kako je Statut Suda praktički kodificirano međunarodno kazneno pravo, kakvo do sad nismo imali prilike vidjeti). Dakle, nema neugodnih iznenađenja, i nema favoriziranja jedne strane. Istina, tako glasi teorija, što ne znači nužno da će se praksa kretati u tom smjeru, no valja od nekuda krenuti.

Kada se budućnost Suda promatra s manje optimističnim predznakom, opis poprima znatno grublje, ali pomalo realističnije tonove. Trenutačno se pred sudom vode tri slučaja (Kongo⁸¹, Uganda⁸², Darfur⁸³; prva dva prijavljena od strane država članica, treće od strane Vijeća sigurnosti⁸⁴) situirana u afričkom podneblju, gdje je zločina u izobilju, a pravda tek u nastajanju. Iako su ovakvi postupci hvalevrijedni (zato što postoji objektivna nemogućnost domaćih organa da s uspjehom provode postupke ili, kako to objašnjavaju urednici Komentara Statuta, okolnost u kojoj se većina dokaznog materijala nalazi u drugoj zemlji i kada optuženi nije na njihovom teritoriju, države preferiraju postupak pred Sudom⁸⁵) upitno je kolika je vjerojatnost da se takav jedan slučaj vodi na temelju nečega što se dogodilo u ili u vezi s nekom moćnijom državom, ili čak općenito, u zemljama Sjevera (industrijski razvijene zemlje). Iako je velik broj tih država ratificirao Statut, teško je za očekivati da bi njihovi pravosudni organi prepustili nadležnost jednom stranom tijelu koje se izuzima iz njihove suverenosti. SAD u svojem stihijskom imperijalizmu tek skida rukavice i otvoreno izjavljuje svoju premoć, ali u biti ne izlazi daleko iz okvira u kojem se kreću sve moćne države⁸⁶. Čak i ako SAD i druge moćne države pristupe i ratificiraju Statut, teško je za očekivati kako će se očekivanja Suda prenijeti na njihove državljanke.

Zaključno, Stalni međunarodni kazneni sud predstavlja golemi napredak u isticanju međunarodne suradnje i zajedničke volje ka boljoj i sigurnijoj budućnosti. Bez obzira hoće li se i u kojoj mjeri moćne države podvrći odredbama Statuta te pristati da se njihovi

⁸¹ Krasnor, *bilješka 78*; također, o političkim i pravnim repekusijama, vidi: William W. Burke-White: "Complementarity in Practice: The International Criminal Court as Part of a System of Multi-level Global Governance in the Democratic Republic of Congo", *Leiden Journal of International Law*, 18 (2005), na 557–590;

⁸² O slučaju Uganda, vidi: Manisuli Ssenyonjo: "Accountability of non-State Actors in Uganda for War Crimes and Human Rights Violations: Between Amnesty and the International Criminal Court", *Journal of Conflict & Security Law*, Vol. 10 No. 3 (2005), na 405–434;

⁸³ Posebno o slučaju Darfur, vidi: Luigi Condorelli and Annalisa Ciampi: "Comments on the Security Council Referral of the Situation in Darfur to the ICC", *Journal of International Criminal Justice* 3 (2005), na 590–599; također o Darfuru: Matthew Happold: "Darfur, the Security Council, and the International Criminal Court", *International and Comparative Law Quarterly*, vol 55, January (2006), na 226–236;

⁸⁴ Više o samim slučajevima iz službenin izvora Suda, vidi: www.icc-cpi.int/index.html ;

⁸⁵ The Board of Editors: "The Rome Statute: A Tentative Assessment", *bilješka 7*, na 1906;

⁸⁶ O gledištima: Irana, vidi: Hiram Abtahi: "The Islamic Republic of Iran and the ICC", *Journal of International Criminal Justice*, 3 (2005), na 635–648; Kine, vidi: Lu Jianping and Wang Zhixiang: "China's Attitude Towards the ICC", *Journal of International Criminal Justice* 3 (2005), na 608–620; Indije, vidi: Usha Ramanathan: "India and the ICC", *Journal of International Criminal Justice* 3 (2005), na 627–634; Rusije, vidi: Bakhtiyar Tuzmukhamedov: "The ICC and Russian Constitutional Problems", *Journal of International Criminal Justice* 3 (2005), na 621–626; općenito o izbjegavanju ratifikacije, vidi: Francisco Orrego Vicuña: "The International Criminal Court and the In and Out Club", *Journal of International Criminal Justice*, 2 (2004), na 35–37.

državljeni tretiraju na isti način kao i svi ostali, Sud svjedoči upornu težnju za pravdom kao univerzalnom bogatstvu svakog čovjeka, te brojnim pojedincima, institucijama, pa i državama koje su svjesne i željne toga cilja. Kako bi se došlo do ispravnog zaključka, valja uspostaviti ispravne premise. Ako se taj sustav vrijednosti želi prikazati logički, Sud postaje jedan od ključnih elemenata uspostave ispravnih premisa, univerzalna pravda stoji kao zaključak, a ispravne premise čine članovi međunarodne zajednice koji iskazuju volju i napore za pravdu.

Summary

This paper is an attempt to define the concept, frame and jurisdiction of the International Criminal Court. Through examining the Court on the basis of the Rome Statute, the attention is given to the theoretical papers which contain *pro* and *contra* arguments concerning the existence and quality of the Court. Moreover, a possible role of the Court in the system of international justice is contemplated, combined with its conjunction with the Constitutional Law, the leading foundation of modern states. As an additional supplement to the paper, a relationship between the Court and the United States of America is closely examined through the work of selected authors.

Keywords: International Criminal Court, international criminal judicieng, international justice, The Rome Statute, USA

LITERATURA

KNJIGE

- I. Josipović, D. Krapac i P. Novoselec: “*Stalni Međunarodni Kazneni Sud*”, 1. izd. (Zagreb: Narodne Novine, Hrvatski Pravni Centar, 2001);
 Sarah Sewall and Carl Kaysan (ed.): “*The United States and the International Criminal Court*”, (Lenham, MD: Rowman & Littlefield, 2000);
 Cassese, Gaeta, Jones (ed.): “*The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary*”, (New York: Oxford University Press, 2002);

ČASOPISI

- “*The United States and the International Criminal Court*”, *Law and Contemporary Problems*, vol 64, no. 1 (2001);
 International Federation of Human Rights: “*International Criminal Court (ICC) No To American Exceptionalism*”, **December 2002, dostupno na: <http://www.fidh.org/>** ;

ČLANCI

- D. Plejić-Marković: “*Pogled prema utemeljenju jednog stalnog međunarodnog kaznenog suda u okviru UN*”, *Hrvatski Ljetopis za Kazneno Pravo i Praksu*, br. 1/1998, 477-487;
 I. Padjen: “*Međunarodne ustavne dimenzije zapovjedne odgovornosti*”, *Zarez*, god. 3, br. 54, (12. travanj 2001), na 11-12;
 Antonio Cassese: “*On the current trends towards criminal prosecution and punishment of breaches of international humanitarian law*”, *European Journal of International Law*, vol. 9, no. 1 (1999), na 9-13;

- Kai, Ambos: "Establishing an International Criminal Court and an International Criminal Code – Observations from an International Criminal Law Viewpoint", *European Journal of International Law*, vol. 7, (1996), na 519-544;
- P. Kirsch i J. T. Holmes: "The Rome Conference of an International Criminal Court: The negotiating process", *American Journal of International Law*, vol. 93, no. 1 (1999), na 2-12;
- Mahnoush H. Arsanjani: "The Rome Statute of the International Criminal Court", *American Journal of International Law*, vol. 93, no. 1 (1999), na 12-43;
- Gerard Strijards: "The Institution of the International Criminal Court", *Leiden Journal of International Law*, vol. 12 (1999), na 671-681;
- Richard J. Goldstone i Nicole Fritz: "'In the Interest of Justice' and Independent Referral: The ICC Prosecutor's Unprecedented Powers", *Leiden Journal of International Law*, vol. 13 (2000), na 655-667;
- Madeline Morris: "High Crimes and Misconceptions: The ICC and Non-Party States", *Law and Contemporary Problems*, vol. 64, no. 1 (2001), na 13-66;
- Marcella David: "Grotius repudiated: The American Objections to the International Criminal Court and the Commitment to International Law", *Michigan Journal of International Law*, vol. 20:301 (1999), na 337-412;
- Monroe Leigh: "The United States and the Statute of Rome", *American Journal of International Law*, vol. 95, no. 1 (2001), na 124-132;
- Eve La Haye: "The Jurisdiction of the International Criminal Court: Controversies over the Preconditions for Exercising its Jurisdiction", *Netherlands International Law Review*, XLVI: na 1-25, 1999;
- Heike Spieker: "The International Criminal Court and Non-International Armed Conflict", *Leiden Journal of International Law*, vol. 13 (2000), na 395-425;
- Kenneth S. Gallant: "The Role and Powers of Defense Counsel in the Rome Statute of the International Criminal Court", *The International Lawyer*, vol. 34, no. 1 (2000), na 21-44;
- Michael Bachrach: "The Protection and Rights of Victims under International Criminal Law", *The International Lawyer*, vol. 34, no. 1 (2000), na 7-20;
- Beate Rudolf: "Statute of the International Criminal Court – Constitutionality in France – Rights of the decision no. 98-408 DC, 1999., J.O. 1377, French Conseil Constitutionnel, January 22, 1999. – Opinion on Constitutionality of the International Criminal Court", *American Journal of International Law*, vol. 94, no. 2 (2000), na 391-396;
- William A. Schabas: "Follow up to Rome: Preparing for Entry Into Force of the International Criminal Court Statute", *Human Rights Law Journal*, vol. 20, No. 4-6 (1999), na 157-166;
- David J. Scheffer: "The US and the International Criminal Court", *American Journal of International Law*, vol. 93, no. 1 (1999), na 12–22;
- William K. Lietzau: "International Criminal Law after Rome: Concerns from a U.S. Military Perspective", *Law and Contemporary Problems*, vol. 64, no. 1 (2001), na 119-140;
- Michael P. Scharf: "The ICC's Jurisdiction over the Nationals of Non-party States: A Critique of the U.S. Position", *Law and Contemporary Problems*, vol. 64, no. 1 (2001), na 67-118;
- Sean D. Murphy: "US signing of the Statute of ICC", *American Journal of International Law*, vol. 95, no. 2 (2001), na 397-400;
- Rosane van Alebeek: "From Rome to the Hague: Recent Developments on immunity issues in the ICC Statute", *Leiden Journal of International Law*, vol. 13, no. 3 (2000), na 485-494;
- William S. Nash: "The ICC and the Deployment of U.S. Armed Forces", in Sarah Sewall and Carl Kaysan (ed.), *The United States and the International Criminal Court*, (Lenham, MD: Rowman & Littlefield, 2000);
- Bruce Broomhall: "Toward U.S. Acceptance of the International criminal court", *Law and Contemporary Problems*, vol. 64, no. 1 (2001), na 141-151;

- Robinson O. Everett: "American Service members and the ICC", in Sarah Sewall and Carl Kaysan (ed.), *The United States and the International Criminal Court*, (Lenham, MD: Rowman & Littlefield, 2000);
- Gabriële H. Oosthuizen: "Some Preliminary Remarks on the Relationship Between the Envisaged International Criminal Court and the UN Security Council", *Netherlands International Law Review*, XLVI: na 313-342, 1999;
- Charles Garraway: "Superior orders and the International Criminal Court: Justice delivered or justice denied", *International Review of the Red-Cross*, vol. 81, no. 836 (1999), na 785-794;
- Stuart Beresford i Hafida Lahiouel: "The Right to be Defended in Person or Through Legal Assistance and the International Criminal Court", *Leiden Journal of International Law*, vol. 13 (2000), na 949-984;
- Evan J. Wallach: "The Procedural And Evidentiary Rules of the Post-World War II War Crimes Trials: Did They Provide An Outline For International Legal Procedure", *Columbia Journal of Transnational Law*, 37:851 (1999), na 851-883;
- John F. Murphy: "The Quivering Gulliver: U.S. Views on a Permanent International Criminal Court", *The International Lawyer*, vol. 34, no. 1 (2000), na 45-64;
- Jelena Pejić: "The International Criminal Court Statute: An Appraisal of the Rome Package", *The International Lawyer*, vol. 34, no. 1 (2000), na 65-84;
- Matthew Lippman: "The Evolution and Scope of Command Responsibility", *Leiden Journal of International Law*, vol. 13 (2000), na 139-179;
- Hermann-Josef Blanke: "Der International Strafgerichtstof", *Archiv des Völkerrechts*, Bd. 39 (2001), na 142-169;
- Patrick Robinson, "The Missing Crimes", u: Cassese, Gaeta, Jones (ed.): "The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary", (New York: Oxford University Press, 2002), na 497-525;
- Giorgio Gaja: "The Long Journey towards Repressing Aggression", u: Cassese, Gaeta, Jones (ed.): "The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary", (New York: Oxford University Press, 2002), na 427-441;
- Mauro Politi: "Elements of Crimes", u: Cassese, Gaeta, Jones (ed.): "The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary", New York: Oxford University Press, 2002), na 443-473;
- Micaela Frulli: "Jurisdiction Ratione Personae", u: Cassese, Gaeta, Jones (ed.): "The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary", (New York: Oxford University Press, 2002), na 527-541;
- Stephane Bourgon: "Jurisdiction Ratione Loci", u: Cassese, Gaeta, Jones (ed.): "The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary", (New York: Oxford University Press, 2002), na 559-569;
- Kai Ambos: "Superior Responsibility", u: Cassese, Gaeta, Jones (ed.): "The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary", (New York: Oxford University Press, 2002), na 823-872;
- Pierre-Marie Dupuy: "International Criminal Responsibility of the Individual and International Responsibility of the State", u: Cassese, Gaeta, Jones (ed.): "The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary", (New York: Oxford University Press, 2002), na 1085-1099;
- Bert Swart: "General Problems", u: Cassese, Gaeta, Jones (ed.): "The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary", (New York: Oxford University Press, 2002), na 1589-1605;
- Emily Krasnor: "American Disengagement with the International Criminal Court: Undermining International Justice and U.S. Foreign Policy Goals", *The Online Journal of Peace and Conflict Resolution* 6.1 Fall: 1-6 (2004), na 179-191;

- Annalisa Ciampi: "The Obligation to Cooperate", u: Cassese, Gaeta, Jones (ed.): "The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary", (New York: Oxford University Press, 2002), na 1085-1099;
- Alain Pellet: "Settlement of Disputes", u: Cassese, Gaeta, Jones (ed.): "The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary", (New York: Oxford University Press, 2002), na 1841-1848;
- Gennady M. Danilenko: "ICC Statute and the Third States", u: Cassese, Gaeta, Jones (ed.): "The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary", (New York: Oxford University Press, 2002), na 1871-1897;
- The Board of Editors: "The Rome Statute: A Tentative Assessment", u: Cassese, Gaeta, Jones (ed.): "The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary", (New York: Oxford University Press, 2002), na 1901-1913;
- Fabricio Guariglia: "The Rules of Procedure and Evidence for the International Criminal Court: A New Development in International Adjudication of Individual Criminal Responsibility", u: Cassese, Gaeta, Jones (ed.): "The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary", (New York: Oxford University Press, 2002), na 1111-1133;
- Hirad Abtahi: "The Islamic Republic of Iran and the ICC", *Journal of International Criminal Justice*, 3 (2005), na 635-648;
- William W. Burke-White: "Complementarity in Practice: The International Criminal Court as Part of a System of Multi-level Global Governance in the Democratic Republic of Congo", *Leiden Journal of International Law*, 18 (2005), na 557-590;
- Luigi Condorelli and Annalisa Ciampi: "Comments on the Security Council Referral of the Situation in Darfur to the ICC", *Journal of International Criminal Justice* 3 (2005), na 590-599;
- Lu Jianping and Wang Zhixiang: "China's Attitude Towards the ICC", *Journal of International Criminal Justice* 3 (2005), na 608-620;
- Usha Ramanathan: "India and the ICC", *Journal of International Criminal Justice* 3 (2005), na 627-634;
- Bakhtiyar Tuzmukhamedov: "The ICC and Russian Constitutional Problems", *Journal of International Criminal Justice* 3 (2005), na 621-626;
- Matthew Happold: "Darfur, the Security Council, and the International Criminal Court", *International and Comparative Law Quarterly*, vol 55, January (2006), na 226-236;
- Timothy O'Neill: "Dispute Settlement under the Rome Statute of the International Criminal Court: Article 119 and the Possible Role of the International Court of Justice", *Chinese Journal of International Law*, Vol. 5, No. 1 (2006), na 67-78;
- Manisuli Ssenyonjo: "Accountability of non-State Actors in Uganda for War Crimes and Human Rights Violations: Between Amnesty and the International Criminal Court", *Journal of Conflict & Security Law*, Vol. 10 No. 3 (2005), na 405-434;
- Enrique Camero Rojo: "The Role of Fair Trial Considerations in the Complementarity Regime of the International Criminal Court: From 'No Peace without Justice' to 'No Peace with Victor's Justice'?", *Leiden Journal of International Law*, 18 (2005), na 829-869;
- Bartram S. Brown: "U.S. Objections to the Statute of the International Criminal Court: A Brief Response", *International Law and Politics*, vol. 31. (1999), na 855-891;
- Neha Jain: "A Separate Law for Peacekeepers: The Clash between the Security Council and the International Criminal Court", *The European Journal of International Law*, Vol. 16 No. 2 (2005), na 239-254;
- Francisco Orrego Vicuña: "The International Criminal Court and the In and Out Club", *Journal of International Criminal Justice*, 2 (2004), na 35-37;
- David Hunt: "High Hopes, 'Creative Ambiguity' and an Unfortunate Mistrust in International Judges", *Journal of International Criminal Justice* 2 (2004), na 56-70;

- Salvatore Zappala: "The Reaction of the US to the Entry into Force of the ICC Statute: Comments on the UNSC Resolution 1422 (2002) and Article 98 Agreements", *Journal of International Criminal Justice* 1 (2003), na 114–134;
- Dapo Akande: "International Criminal Court over Nationals of Non-Parties: Legal Basis and Limits", *Journal of International Criminal Justice* 1 (2003), na 618-650;
- Roger S. Clark: "Rethinking Aggression as a Crime and Formulating Its Elements: The Final Work-Product of the Preparatory Commission for the International Criminal Court", *Leiden Journal of International Law*, 15 (2002), na 859–890;
- Sylvia de Bertodano: "Judicial Independence in the International Criminal Court", *Leiden Journal of International Law*, 15 (2002), na 409–430.

Internet adrese

- www.un.org/law/icc/index.html ;
- legal.coe.int/icc/default.asp ;
- www.usaforicc.org/web/web.nsf/pages/ICCHome ;
- www.amnesty.org/web/web.nsf/pages/ICCHome ;
- www.iccnw.org ;
- www.hrw.org/campaigns/icc ;
- www.icc-cpi.int/index.html ;
- HEARINGS BEFORE THE COMMITTEE ON INTERNATIONAL RELATIONS HOUSE OF REPRESENTATIVES ONE HUNDRED SIXTH CONGRESS SECOND SESSION JULY 25 AND 26, 2000 Serial No. 106–176, dostupno na: <http://www.house.gov/international-relations> ;
- Report for Congress, International Criminal Court: Overview and Selected Legal Issues, June 5, 2002, dostupno na: <http://www.amicc.org/docs/CRSJune2002.pdf> ;
- THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT: PROTECTING AMERICAN SERVICEMEN AND OFFICIALS FROM THE THREAT OF INTERNATIONAL PROSECUTION, HEARING BEFORE THE COMMITTEE ON FOREIGN RELATIONS UNITED STATES SENATE ONE HUNDRED SIXTH CONGRESS SECOND SESSION, JUNE 14, 2000, dostupno na: <http://www.access.gpo.gov/congress/senate> ;
- Report for Congress, U.S. Policy Regarding the International Criminal Court, Updated September 3, 2002, dostupno na: http://www.amicc.org/docs/CRS_ICC.pdf .